

բաս կուլի և նուր ուլ դէհը միրզաների և
խապէր Սուլթան խանումի:

ԾԳ. Օխրա — Օէհրա խանում,
քոյր Սաշաի Շիր — քուհիցի Նասիր
խանի, մայր Շափուր միրզի և Գարիս —
Սուլթան խանումի. երկու որդիներն էլ
մեռած են:

ԾԴ. Նէնէ խանում, քոյր Փէզվարի
Սահամեդ — Մէհթի խանի, որի տիտ-
ղոսնէր Շէհնէ այս ինքն բանաստեղծ, ծը-
նաւ Թէյկուն խանումը և Իզզաթ —
Նըսա խանումը, և զնաց Մէքքէ ուխա:

ԾԵ. Իրի խանում, դուստր Բալ-
Ֆրուշի Հաջի Իւսուֆ խանի, մայր Շահ-
— Սուլթան խանումի:

ԾԶ. Հաջիէ — խաթուն խանում,
դուստր Խապահանցի լուծֆ — Ալի բէկի,
մայր Շէմս Բանու խանումի:

ԾԷ. Խօշ — նմա խանում, Վրաս-
տանի կողմէն, մայր Սահ Բէգում խա-
նումի:

ԾԸ. Գաթի խանում Շիրազցի, մայր
Սարվ — ջհան խանումի:

ԾԹ. Խէյր — Նըսա խանում Բալ-
րասուհի, մայր Շահ — Ջհան խանումի
մականուանելոյ խան Իրի:

Ա. Նէնէ խանում մականուանալ
Մէհդուլիա՝ քոյր մօլայ Եթուլլի, Սա-
ղանդարանի Սար տեղիցն, մայր Քեամ-
րան Միրզի և Օվրանի — Օխր միրզի, և
Բէգմ — Երա խանումի, Խօռում — Բը-
հար խանումի, մին զաւակն էլ մեռել է:

ԱԲ. Հումա — խանում, Ջհանբէկ-
լու Քուրդ ցեղէն, մայր Ջէլալէգզին
միրզի:

ԱԲ. Բէգում խանում, դուստր Թէհ-
րանի մօտիկ Թէջրիշ գեղացի Հաջի Լ-

լիասի, մայր Փէրվիզ միրզի, երկու զա-
ւակներն էլ մեռած են:

ԱԳ. Սահ — Լ. Ֆէրին խանում, դուս-
տր Շիրազցի Գիւլ — Սահամեդ խա-
նի, մայր Օքհէյդա խանումի:

ԱԴ. Շահ — Գրազ խանում, Քիւրդ
Բալրաս ցեղէն, մայր Աղայ Բէգումի:

ԱԵ. Գիւլի խանում, հռչակալ տիտ-
ղոսովն Ալադեօզ, Արաբազցի, մայր
Սուլթան Հիւսէյն միրզի:

ԱԶ. Սալաք — Ջհան խանում, Շի-
րազցի, մայր Բօխսարէ Բէգում խանումի:

ԱԸ. Շահբազ խանում, Ազգլինցի,
մայր Սովուդ — Սուլթան խանումի:

ԱԹ. Ալադեօզ խանում, Բասթամցի,
մայր Սհար — կրան միրզայի:

ԱԲ. Շահր — Բանում խանում, Խու-
ղարանդու ցեղէն, մայր Ալիէ — Սուլթան
խանումի:

(Ի յետագայ)

ԳԱԼՈՒՍՏ ԵՐԲՄԱԶՆԵՆՆԵՏ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՓՈՒՆԶԷ Ի ՄԱՏԵՆԵԴՐՈՒԹԵԱՆՑ.

(Նոր-նոր-բէն)

Յալաֆ երէի.

Երկիրն ունի զձեւ բոլորակ, ուստի
եւ անուանի Երկրագունտն:

Երկիրն անհասանելի արագութեամբ
յրնթացս քսան եւ չորս ժամուց շուրջ
ածելով, զծագումն եւ զմուտ արեգա-
կան ոչ թողու երկրացելի:

Բոլորակութիւն երկրի ամենահաւաստի յայտնի յըստութեւն իւրմէ ի խաւարումն լրացեալ լուսնոյ, ի նաւագնացութենէ շուրջ զերկրաւ, ի մտից եւ յիւից արեգական:

Երկրագունտն բաժանեալ է ի ցամաք եւ ի ծով:

Մասն ջրոյ բազմիցս մեծ է քան զերկրի, որպէս աշխարհացոյցք աշխարհագրութեանց աներկբայ ապացուցանեն մեզ:

Երկիրն անձրեւօք, որ յամպոց ի ձեռն օգոյ անախ աստ ըստ յաջողակ հողմոց երագութեան թօթալին, ոռոգեալ, բարձեալ բերէ մեզ զծառս, զծաղիկս, զբոյսս եւ զայլ ազգի ազգի զպտուղս:

Երկիրն, որ այգոյ պտուղածառոր է, նա եւ ծառայ է օգտակար:

Ծառք մեզ եւ կառուցման տանց եւ սննդեան հրոյ, եւ զանազան առնելի գործեաց ծառայեն:

Ի միջի ծառոց ոմանք հանապազորդ կանաչին, ոմանք ի ձմերան մերկանան գտերեւս իւրեանց եւ ի ժամանակի գարնան ծաղկին:

Բովանդակ ծառք բաժանին յերիս մասունս, յարմատ, յոստ եւ ի ճիւղ:

Ընձիւղք ոմանց ծառոց յաշնան իսկ եւ իսկ զրկին կամ մերկանան ի սաղարթից, սակայն ոմանք զամն ողջոյն կանաչին, որ գոն եղեւին, եղեւնափայտ եւ այլն:

Մեծամեծ ծառք անրնդհատ աճին, եւ ի միում ժամու արմատաքի խնն:

Ոմանք ի ծառոց գեղուղէշ ծաղկին, սակայն զոչինչ բերեն զպտուղս. նմանա-

պէս ընդունակութիւն ոմանց մանկանց խոստանայ ի կեանս զբազում պտուղս, այսոքիկ զոյգ ընդ սմին երկնասարգանան, ընկղմելով ի վատթար հոգս զակրնկալութիւն պատրեն բազմաց:

Յանտառի սնանին բազում գաղանք, որոց մորթովք եւ կաշեօք պատսպարին մարդիկ:

Զարմանալի ծաղիկք են զանազանք, ոմանք գեղեցկապէս զմայլեցուցանեն զայս, ոմանք հոտիւք պարարեն զքիմս, իսկ այլք ծառայեն մարդկան առողջութեան:

Յամենայն տնկոց, որովք զարդարի երկիր, պիտանացուք եւ օգտակարք, հանապազորդ հարկաւորք ըստ մեծի մասին են հաճար, ցորեան, գարի եւ վարսակ, յորոց զանազան ազգք հացից եւ ազգի ազգի կերակուրք հանդերձին. վուշն, զորս փոխարկեն ի քուղ, տայ մեզ զպստտառ եւ զբաթան, առսմանք եւ ազաւանդակք ի նմանէ ոլորին:

Զխոտորն ի թիւս աստուածոց ունին Եգիպտացիք:

Բարւոք հերքեալ երկիրն միայն նախընծայէ զպտուղս. հարկ է զի նա ի շինականաց լաւապէս ազբեսցի ազբեւօք, արօրեսցի արօրաւ, հարթեսցի տափանաւ եւ ապա սերմամբ սերմանեսցի:

Դաշտն ոչ միանգամ հերկի, այլ կրկնակի, որպէս զի կարասցէ բերել զմեծամեծ բերս կարկառաւիս:

Դաշտն, որ զբազում ամս գաղարի ի հերկելոյ, բերէ զառատ զպտուղս: Վասն քո հերկես, վասն քո տափես, վասն քո սերմանես եւ վասն քո զայնոսիկ հնձես:

Սերմունք սարգենւոյն այնքան փոք-

րիկ են, մինչ զայնոսիկ ոչ զօրեն աչք տեսանել:

Որպէս թուղն ոչ ծաղկի, բայց ունի զամենաքաղցր պտուղս, սապէս եւ մեք ոչ խոստամա՞ր բարեգործեմք:

Որպէս ձիւթենին անագան աճի, բայց զգերազանց ունի զպտուղս. ուռն վաղ-վաղակի զօրանայ՝ բայց է անպտուղ. նմանապէս են եւ վաղահաս միտքն:

Որպէս ի նիւթական բնութեան, որք բարեպատե՜հ միջոցաւ ծաղկին վաղ-վաղակի հասունանան, որպիսի են վարդըն՝ շուշան եւ մանուշակն, նմանապէս եւ ի կեանս մարդկան, որք ծաղկեալ են՝ ի ծերութիւն խոնարհին եւ կորնչին:

Ի վերայ երկրի լերինք բլուրք եւ ծործորք տեսանին:

Գլխաւորագոյն ի լերանց են, Հիմալայն ի Հնդկի, Փերուիայն յԱմերիքայ, Ալփէոսն ի Նելլեցիայ, Փերենայն՝ որ զԳաղղիայն բաժանէ յԻսպանիոյ, եւ Կովկասն ի Ռուսաստան, եւլն:

Զօրք Աղէքսանդրի Մակեդոնացւոյ յընթացս եօթանասուն աւուրց տիրեցին Կովկասու:

Ոսկին, արծաթ, կապար, եւ երկաթ նմանապէս են մետաղք, որք զմեծագոյն օգուտ մարդկան նախընծայեն:

Զկիրառութիւնս ոսկւոյ եւ արծաթոյ իբր զնիւթ ամենայն չարագործութեանց Արիւստիդոսն հալածեաց ի Վակեդեմոնացւոց:

Որպէս ոսկին հրով՝ նմանապէս եւ առաքինութիւնք զանազան փորձութեամբք փորձիլ կարեն:

Վաճառականաց հարկաւորին դրամք, որք յոսկւոյ եւ յԱրծաթոյ հատանին.

երկրագործք հերկեն զերկիր միայն խաքով, զոր գարբինն վասն նոցա կազմէ յերկաթոյ:

Երկաթն է կարի հարկաւորագոյն նիւթ՝ վասն հերկելոյ զգաշտս:

Երկաթն թէպէտ՝ դիւրագին է քան զամենայն մետաղս, սակայն պիտանաւորութեամբ միշտ տիեզերաց՝ այլոց ամենեցունց յաղթէ:

Մնդիկն ուտէ եւ պատառէ զամանիւր:

Բոլոր մետաղք կապարի, երկաթոյ, պղնձոյ, արծաթոյ, եւ ոսկւոյ, գրեթէ յԻսպանիոյ բղխին:

Յաւագո՞ւ Ըրոյ:

Զուրն է հեղեղուկ եւ թափանձիկ քան զամենայն նիւթս որք գտանին յեղերս, եւ այսպէս Արեգակն, Լուսին, եւ աստեղք իբր ի հայելւոջ երեւին ի նմա:

Մաքուր ջուրն ո՛չ զճաշակ ունի եւ ո՛չ զգոյն:

Ծովն կարմիր գունով զանազանի յայլոց:

Գագաթք բարձրագոյն լերանց, նա եւ ի ջերմագոյն գաւառն, ձեամբք եւ սառուցօք մշտապէս ծածկեալ են:

Են ոմանք ի լերանց, որք ի ժամանակս մեծագոյն երկրաշարժութեան ի դուրս մղեն զհուրս, զծուխս, զքարինս, զաւաղս եւ զայլ նիւթս եւ հրաբուրխ անուանին, յորոց գլխաւորագոյն են Ետնայ ի Սիկիլիայ, եւ Վէսուվ ի գաւառն Նէապօլիոյ:

Երբեմն քանի մի մերձաւոր գաւառք Ետնեան հրոյ խաւարաւ ծածկեալ ա-

սին, մինչ յընթացս երկուց աւուրց
այր զնկեր ոչ ճանաչէր:

Լերինք Եանեան զբաղում գարս ի
կիզման կան:

Յոտորոտից լերանց առուք եւ աղ-
բիւրք բղխին:

Յերակս լերանց թանկագին քարինք
եւ մետաղք ծածկեալ կան:

Թէպէտ թանկագին քարինք մեծա-
գընոյ վաճառին, սակայն ոչ են այնքան
հարկաւորագոյն եւ օգտակարք, զի
զնոսա մարդիկ ունել ոչ զօրեն:

Թանկագին քարինք են Ադամանդ,
Զմրուխտ, Շափիւղայ, Տպաղիոն, որոց
կարի փոքրագոյն քարն հարկաւորու-
թեամբ եւ պիտանաւորութեամբ զմե-
ծագունիւք գերազանցէ:

Թէպէտ թանկագին է քարինք ան-
կանին ի տիղմ, ոչ կորուսանեն զիւրեանց
զյատկութիւն, սակէս եւ բաղումք ի
խաւարի ծածկին, այլ զգեղեցիկ զիւր-
եանց ոչ կորուսանեն զունակութիւն:

Զոսկին, զարծաթ, զպղինձ, եւ գեր-
կաթ իզուր պաշտէ բնութիւնն եթէ
ոչ ուսուցէ հնարիւք հասու լինել
եղանակաց նորին:

Ի ժամանակս ձմեռան դառնաշունչ
եւ ճենճերիչ մակերեւոյթք կամ երեսք
ջրոյ այնքան նուազիւ եւ ճակիւ, մինչեւ
շրջել ի վերայ սառուցից ոչ միայն մար-
դիկ, այլ եւ կենդանիք ծանրաբե-
ռինք մարմնով. նա եւ զծանրագու-
նեղ բեռինս բեռնաւորեալս անընկրդ-
մելի պահել զօրէ:

Ոչ ոք կենդանի ոչ եւս տունիք զօրեն
կեալ առանց ջրոյ. այս ջուրն մարդ-
կան եւ անասնոց զբնակիլս բաշխէ, եւ

զայլ եւ այլ մեծամեծ մեքենայս խա-
ղացուցանէ:

Ոմանք յառուակաց բղխեն զսառն
ջուր, ոմանք զջերմ՝ այլ թթու եւ
տոխպ, ոմանք զդառն եւ զզանազան
ցաւս մարդկան գեղեցկապէս բժշկեն,
եւ ի նախկին առողջութիւն վերա-
ծեն:

Ի գաւառին Ներիխոնդայ է լճակ, որ
վասն անշարժութեան ջուրց Մեռեալ
Ծով անուանի:

Առ տաճարն Համմոնայ է աղբիւր ի
տունջեան սառն, ջերմ ի գիշերային
ժամանակի:

Յանդիման Տիմաւայ գետոյն է փոք-
րիկ կղզի ի ծովի հանդերձ ջերմա-
գոյն աղբերք, որք ի ժամանակս շար-
ժութեան ծովու առաւելուն եւ նը-
ւաղին:

Գտանի աղբիւր ի Սպանիա որ դոս-
կեգոյն ցուցանէ զձկունս ոչ տարբերք
յիւրերաց ի ջուրս:

Առատութիւն ջուրց բազմութեան
անուանի ծով, որք զցամաք երկրաւ շր-
ջապատեալ Ովկիանոս անուանի, որ
զամենայն գետս ըմպէ եւ ոչ երբէք
արտաքս հանէ:

Նաւալարք ի վերայ ամենայն ծովուց
գնան:

Ամենայն ծովային ջուրք այնքան
աղի եւ դառահամ են, մինչ ոչ ինչ
հնարիւք զայնս կարեն կենդանիք բնդ-
հանուր աշխարհի ի գործ դնել:

Աղն զջուրս ծովու այնքան պնդա-
կազմ առնէ, եւ բաղմիցս այնքան յար-
մարաւոր վասն կազմութեան մեծամեծ
բեռանց, որպիսի են նաւք, զորս ի

ձեռն ծովու զօրութեամբ բռնութեան
հոգմոյ տանին:

Մականթացութիւն ծովուց երկիցս պա-
տահի նմա յընթացս երկոտասան ժա-
մուց:

Բազմաթիւ ազգիւրք բղխին ի ժայ-
ռից եւ ի լեռանց:

Գեան ի սաստիկ արագութենէ: Երբ
հոսի՝ ընկալեալ է զանուն Տիգրիսաց-
քանդի լեզուաւ Պարսից Տիգրիս նեա
անուանի:

Գեան Յորդանան ի բազում առա-
ջս բաժանի եւ ի ծով անդր հոսի:

Չուրն որպէս գերկիր ունի ինքեան
զբնակիչս որպէս են ձկունք:

Ի տեղի ուրից ձկանց տուեալ են փե-
տուրք: Երոց միջնորդութեամբ ի ջուրս
լուղան, ծածկեալ գոլով թեփովք ա-
ծեն զփոքրիկ ձուս, ուստի ելան են ման-
րիկ ձկունք, որք իսկոյն լողան ի ջուրս
եւ գտան են զօգտակարն ինքեանց զկե-
րակուր:

Ոչ ինչ կենդանի է բազմածին քան
զձկունս: զորս ամենահաւաստի ապա-
յուցանեն տարեղք, որոց անհաւատալի
բազմութիւնք ի զանազան գաւառաց
հիւսիտային ազգաց որսացեալ լինին
եւ ոչ երբէք կարեն նուազեցուցանել:

(Ի Եսայի 40.)

ՄՇԱԿԻ ՎԵՐԱԳԱՐՁԸ Ի ԹԻԻՆ 16.

Արշակ. Ի արեաւ ձեզ սիրելի Արամ,
երկի ոճտեղ էիք, եւ ձեզ շատ պտրտեցի,
որ մի նոր բան պատմեմ. զիտեմ որ զուրք

շատ սիրումէք այսպիսի նոր բաներ լսել եւ
խմանալը:

Արամ. Ի՞նչ կայ սիրելի, ասն խնդրեմ:

Արշակ. Այս քանի օրուան Մշակը
կարդացել ես թէ ոչ:

Արամ. Սաստիկ զբազուած էի գործով՝
չկարողացի կարդալ:

Արշակ. Ափսոս որ չես կարդացել, եւ
նորա մէջ կարդացի մի քանի հրաշալի
յօդուածներ մանաւանդ «Վերագառ-
նանքը», հաւատացիր, որ ես իմ կեան-
քիս մէջ մի այդպիսի ազատ եւ նուրբ
մտքով յօդուած ամենեւին դեռ չեմ
տեսել:

Արամ. Ի՞նչ էր նիւթը:

Արշակ. Չես խմանում, ի՞նչ կլինի, էլի
մեր հոգեւորականութեան վերայ էր խօսում:
Նշմարիտ ասած մեր հոգեւորականու-
թեան զեռ շատ քիչ է այդպիսի յան-
դիմանութիւններ:

Արամ. Այժմ քեզ մօտ Մշակ ունի՞ս,
խնդրեմ տուր կարդամ: (Անում է
Մշակը եւ կարդում, եւ ապա խոր հա-
ւաչում):

Արշակ. Ի՞նչի համար ես այդպէս խոր
հաւաչում. կարծեմ քեզ փրայ մեծ
ներգործութիւն ունեցաւ այդ զրուածքը:

Արամ. Ի հարկէ շատ մեծ ազդեցու-
թիւն ունեցաւ ինձ վերայ այդ յօդուածը,
որովհետեւ Մշակը փոխանակ շինութեան՝
կործանման է աշխատում:

Արշակ. Ի՞նչ ես ասում:

Արամ. Ի՞նչ եմ ասում, դէ լսիր:—Սի-
րելի՛ կարծեմ եւ դու կվկայես, որ դու շատ
թոյլ ես ուսման մէջ. ի հարկէ եթէ տե-
ղեկութիւն ունենայիր մեր ազգի հին եւ նոր
կեանքից, եթէ ունենայիր փոքր ինչ ու-